

RAŠYTOJOS LAZDYNŲ PELĖDOS LITERATŪRINĖS PREMIJOS KONKURSUI

RAŠINYS „DEBESIUKAS“

Egidijus Zaikauskas

Vilnius

– Kāp kuoks vākezos ožbiegau unt Doubiu kalna vēsos lekoudams. Ku to mēslēji, juk tuoks aukšts. Alē labā nuoriejau ton debesi pagautē. Ožbiegau, veizous – debesēis jau tēk kraštielis, ož apošēis šakuos ožkēbēs, tēk tēk laikuos. No isēbiegiejau, stēprē atsēspīriau nu bulbiu kāpas, čūkt ēr isēkēbau i pati kraštieli debesēis. Kāp sīkis ans atētrūka nu apošēis ēr nuliekē par dongo. Ēr aš so anou. Jau jauto, kāp paukštielis skrendo. Paveiziejau žemien, vuo žabalti, jau vērš Kavulolē gērēs lekam. No, ēr laikaus isēkēbēs kāp kuoki zīliuojonti vēršī ož oudeguos, ka neēškrēstiuo. Tēktās tuoks kēits vēršis pakliova, no ēr temp muni.

Tēp ēr lekam. Aš koujiem tik matarouno, on žemē, veizo, vākā strakaliuo, spygaun, muotrēškas pērštās muni bada, vīrā kramēs užvertē ronkuom muojoun ēr kon tat mon šūkaun. Vo mona juk muotrēška tai lek kelio ēr kriuk kāp skerdama. Ēr ont monēs kā šauk, kā šauk: „Kon to čē sumēslījē, blonke to, leiskes on žemēs, dolbi to, nejoukink žmuoniū to. No ēr ož kon monēj tuokē koruonē?! Vēsē vīrā kāp vīrā, on žemē vākštīuo, vuo mona glušis tai vēs padebesēs lakiuo.“

No kuo čē čidijaties? No truopnē, vēskas tēkra teisībē! Doudu ronka nukērstē. Kairē.

– Debesiuk, kad tu neturi kairēs rankos! – rēkiam vienas per kitā ir juokdamiesi rodome i tuščią jo marškinių rankovę.

– Kāp tat natoro! – nustemba Debesiukas. Visas rimtas pakreipia galvā dešinēn ir atidžiai apžiūri savo dešinę ranką, pakrutina pirštais. – Veiziekēt, vuo – ir!

– Ne, ne dešinēs, kairēs! – šaukiam choru.

Labai susirūpinęs Debesiukas lėtai pasuka galvā kairēn. Jo akys iš nuostabos išsiplečia. Capteli už tuščios marškinių rankovės ir susisiaubinęs atsigręžia į mus.

– Vuo žaltie, alē tēkrā nier. Būktās kažkamē pametiau.

Jo veidą perkreipia tokia kančia, toks liūdesys suspindi akyse, jog mes beveik tikime, kad pametė. Susirūpinęs Debesiukas apsidairo, kilsteli šiferio nuolaužą, pasižiūri po akmeniui.

– No, vākā, padiekēt mon ronkas ēiškuotē.

Puolam Debesiukui padėti jau nebūdami tokie tikri, kad jis žaidžia. Vienas tikrina už malkų krūvos, kitas – po serbentų krūmais, trečias, čiupęs rykštę, kapoja dilgėlyną už virtuvukės. Visi uoliai ieškom pamestos Debesiuko rankos.

Staiga Debesiukas sustingsta vidury kiemo, nunarina galvą, iškelia rodomąjį pirštą, žinoma, dešinės. Stovi taip ir tyli. – Mąsto.

Mes visi nuščiūvame. Net vištos liaujasi akmenukus kapstinėjusios, sėkliukes lesinėjusios. Stovim. Laukiam.

Iš padilbų paslapčia pasitikrinęs, ar jau visų dėmesį prikaustęs, Debesiukas staiga strykteli vietoj, guviai apsisuka ant kulno ir nušvitusiu veidu paskelbia:

– Atmėniau! No ont debesėis ožmėšau. Tumet, kā liekiau. Pasidiejau ont kraščioka ėr ožmėšau. Ons vuo, ontā ons, – rodo dešine ranka į didoką debesį virš beržyno.

Bet ne, suabejoja:

– Vuo mosėntās ėr ne, tas bova gražiesnis. Rasėt...

– Gal ant to? – sutartinai bedam pirštais į dailų apskritą debesėlį.

– Aha, tas gražiesnis. Alė rasėt ne tas. Muniškis bova pluokštiesnis.

– Gal šitas? – mojam kiton pusėn.

– Pavėdos. Alė ons bova puriesnis...

Taip ir stovim būriu kieme, baksnojam pačiliui į visus debesis, ieškom to, kuris Debesiuko ranką nusinešė.

Tik štai debesiukas, kažką sumąstęs, vėl kelia į viršų pirštą, žinoma, dešinės:

– Palaukėt palaukėt, vuo rasėt katras ėš jūsa mona ronkėkė papiemiet, a?

Nutaiso rūstų veidą, antakiai susiglaudžia kaip vanago sparnai – tuoj puls. Ir puola. Čiumpa mane, arčiausiai stovintį, prisitraukia:

– No, paruodīk ronka.

Atkišu savo dešinę.

– Kuoks godros. Ne ton! Ruodīk kairė.

Rodau.

Apžiūri atidžiai, lanksto per alkūnę, riešą, apčiupinėja kiekvieną pirštą, žvilgteli net į panages.

– Paruodīk moskola, – sukomanduoja.

Kiek pajėgiu įtempiu savo plonytes rankytes, pūčiu žandus, kad tik raumenys būtų didesni.

– Oho, dėdelė, – stebisi Debesiukas. – Smagė ronkėkė. Ne, ne mona. Mona tuokė smagė negalieję būtė.

Paleidžia mane ir čiumpa kitą vaikiščią. Jam nė pasijudinti nereikia – visi priešais tvarkingai išsirikiavę, savo vaikiškus raumenis parodyti pasirengę.

Kruopščiai iščiupinėjęs visų rankas, patikrinęs visų raumenis ir neradęs savosios rankos, Debesiukas vėl susimąsto.

– No ne, rasėt ont debesėis.

Kol vyko raumenų tikrynos, debesis, nė vienas Debesiukui neįtikęs, išsilakstė kas sau. Ir saulė jau persirito per Riavą ir artėja prie Dufarencijos eglyno, kur, pasak Dieduko, „an samanų atgula nakčiai“.

Su Debesiuku smagu, bet rankos paieškos užtruko, o mums knieti dar daugybė dalykų: karosiukų Duobelėj pažvejoti, per dieną prisirpusias žemuoges nuo Kapčiaus susirinkti, Meškos šuniukus paglamonėti ir dar daug kitko. Dar ir pilvai neramiai urgžčioja.

Užtrukęs supranta ir Debesiukas. Meta rimtą žvilgsnį į kairę, tarsi žiūrėdamas į laikrodį ant nesamos rankos:

– U, jau tujau šešės! Jau čiesos nomėi.

Kiekvienam iš mūsų atsisveikindamas paduoda ranką, žinoma, dešinę, vyriškai paspaudžia.

– Sodėiv. Rasėt rītuo bus debesiouta, sosėtėksiau, rėks viel mona ronkėkės paėiškuotė. A padieset?

– Padiesem! Padiesem! – rėkiam vienas per kitą. Per dieną jau išmokę žemaitiškai.

Debesiukas tik šast ir pasisuka ant kulno – turbūt tik jis vienas taip moka: pasitempęs, liemuo tiesus, smakras pakeltas, ranką, žinoma, dešinę, užsikišęs už nugaros, mosteli viena koja šonan ir sukasi kaip balerina; sykį taip tris kartus vienu mostu ant kulno apsisuko! – ir traukia prie savo pupsiko – raudono traktoriuko atvira kabina. Mums maga paprašyti, kad pavėžintų, bet žinom, kad neverta. Jei pats nepasiūlė, vadinasi, neveš. Kitą kartą.

Pupsikas supupsi, išpučia dūmų debesį, Debesiukas atleidžia stabdžio svirtį, įmina pedalą ir viena ranka nusitvėręs į šalis nuolat kryptiojančio vairo išrieda iš kiemo.

Sustoję lygia greta kaip kareiviai mojame Debesiukui ir jo pupsikui, žinoma, dešine, kairę it sutarę užsikišę už nugaros.

Ryt bus kita diena, kiti darbai ir kiti žaidimai. Tik saulė bus ta pati. Ir Debesiuo ranka ta pati. Teisingiau, ir vėl nebus tos pačios Debesiuo rankos, ir mes būtinai vėl padėsime jam jos ieškoti.

Tikrąją Debesiuko rankos istoriją išgirdau būdamas jau išstypęs pusbernis su juosvų pūkelių šepetuku po nosimi. Turbūt maždaug tokio amžiaus, kokio buvo Debesiukas, kai tai nutiko.

Išvakarėse su Dieduku varėm samagoną. Kaip visada saugodamiesi pašalinių akių, pasislėpę krūmuose ir kūrendami pačiom sausiausiom malkom – kad kaitros kuo daugiau – „samagonas macnesnis!“, o dūmų kuo mažiau – „kam cia an visa svieta rodzycis“. Nuo svetimų akių gal ir pasislėpėme, tačiau nuo nosių – ne.

Kaip tik tądien senis Ramanauckas kažkodėl prisiminė bruselį kažkada skolinęsis, nors Diedukas ir dievagojosi, kad „cikrai ne mana“. Piliukas priešingai – tricolių vinių pasiskolinti atėjo: „Galėc, liko saujela cvekų po dangcia statybas?“ O juk naują tvartą statėme jau prieš gerus penkerius metus. Dar Nenartaičius nuo Būdos kalno atkurnėjo „dėl arkliu i ratų pakalbėc“, bet kažkaip labai greitai pamiršo ir arklių, ir vežimą.

Ant stalo kaimynams pamaloninti tuoj atsirado duonos, lašinių, cibulių, na, ir žinoma, bonkutė šviežios. „Prabai nuimc“. Paskui ir antra, „ba kų cia suprasi iš vienos“. Samagonas atrišo liežuvius. Išilę vyrai pokštavo, ginčijosi, šūkčiojo vienas per kitą. Man, užlindusiam už pečiaus, jų balsai liejosi į vieną duslų gaudesį ir skaityti nekludė. Ką ten senų diedų kalbos, kai prieš akis – platūs vandenynai, narsūs keliautojai, pavojingi nuotyčiai. Nuo knygos galvą pakelti privertė pirkioje stojusi tylą. Gal net ne tylą, o pašnibždom ištartas vardas – Debesiukas.

Atsargiai žvilgtelėjau pro pečiaus kampą. Senis Ramanauckas vyrams kažką prislopintu balsu dėstė, o šie, kaip suokalbininkai sukišę galvas, klausėsi ir pritariamai linkčiojo. Ramanauckas kalbėjo tyliai, bet ne tiek, kad mano jaunos ausys negirdėtų.

– ... kažkur iš Žemaitijas jis. Jį pas mus kolchozan paskyre traktoristu. ... Nu, kokis yra tokis. Pacys matet, kap vienu ranku sava puspiku valda... A ne, ne nuo gimima tokis. Saka, policajai ranku atime. Galėc i banditai, kas daba ty juos razrinks... Jo tėvas kara pradžioj kažkokia žyduka šaimynų priglaude. Kluoni po šienų pakavoja. Muset sau bunkerį buva pasdari, a gal tep, an graitųjų. Iš visa ketris ar penkis. Tadu vokiečiai žydus kap cik gaude i šaude. A jei rasdava kaimi pas ku nor pakavotus, tai da i tuos iššaudydava. Visų šaimynų. Nu, ale mažai rasdava, ba mažai kas tuos žydus priimdava. Nu kų, žydai i yr žydai, ku cia jų gailėc. Dėl sava gyvybių visi drabėja, kų ty kokis žydelis ar žydeuka. Nebent auksa pažadėdava. Gi auksa tai jobšichmat kiek žydai turėja. Dėl to lietuviai tų žydų ir neapkente, ka bagotesni. Nu, galėc ne visi, kas ty žina. Tepos ir ciej, kur pas Debesiuka šaimynų kavojasi. Muset ant tu kas nor liežuvį kyštelėja. Vienu nakčį i ateja tu žydų. Cik ne vokiečiai, ciej tai butu visus an roza išguldi, a policajai. Šiciem tai auksas labiau kap žydai rūpėja. Nieka neklausi an kluona raudonu gaidži užtupde. Žydeliai nė išbėgc nespėja. A gal nenorėja, gal pamislija, ka geriau jau ugnin nekap policajam naguosna. Nu, policajai kluonu sudegina i tadu visi trobon i „Kur žydų auksas?“

Pradžioj tėvų muše. Ciesiog asloj buožem kapoja i sparde. Tas cik rėke i „Nežinau jokia žydų auksa“ i viskas. Tadu motku davai daužyc i gvaltavoc. Ale i toj nieka. Nu, tadu pajeme vyriausių sūnų, Debesiukų, išcįse kieman an skiedryna, ranku an kalades i „Pasakyk, ba po šmoteli sukaposim“. Nevieriju, ka tėvui i motkai zyda auksas brangesnis už sūnų būt. Galēc ta auksa i visai nebuva, ale Debesiukui kairių ranku tep iki pecies po šmotelį i nukapoja. An gala tėvų i motkų, i da dzvi sasutes mažutes vis ciek nušove i liepsnosna inmete, a bernioku an skiedryna krauja klani palika, muset mislija, ka anas pas Džievuli i be kulkas tuoj pasibels. Bet ana Džievulia knygosna da nebuva – išgyvena. Nu, cik be rankas.

Senis Ramanauckas baigė pasakoti, atsikrenkštęs nusispjovė ant aslos ir ištrynė koja. Kilstelėjo sotkutę delne seniai sušildyto samagono:

- Už amžinacilsį Debesiuka tėvų, motkų i sasutes!
 - I už Debesiukų, – pridūrė kažkuris.
 - Aha, už Debesis, – pritarė trečias.
 - Už visus, kurie jau dangun arba tynai nuveis, – užbaigė ketvirtas.
- Aš, nors taurelės kilstelėti neturėjau, braukdamas ašarą sušnabždėjau:
- Ir už ranką. Žinoma, kairę.

2019, *Levara*